

RAPPORT 2011/5 FISKINVENTERING i Hågaån 2010

Johan Persson och Tomas Loreth,
Upplandsstiftelsen, Gustav Johansson,
Hydrophyta Ekologikonsult,
Ylva Lönnerholm, Uppsala universitet

FÖRFATTARE

Johan Persson och Tomas Loreth, Upplandsstiftelsen,
Gustav Johansson, Hydrophyta Ekologikonsult,
Ylva Lönnerholm, Uppsala universitet

FOTO

Författarna

PRODUKTION OCH LAYOUT

Upplandsstiftelsen

KONTAKT UPPLANDSSTIFTELSEN

Telefon 018-611 62 71

Hemsida www.upplandsstiftelsen.se

© Upplandsstiftelsen 2011

Fiskinventering i Hågaån 2010

Hågaån nedströms Vårdsätra mustereri tidig vår i början av 1950-talet. Foto: Katarina Johansson, privat.

Tomas Loreth, Upplandsstiftelsen
Johan Persson, Upplandsstiftelsen
Gustav Johansson, Hydrophyta Ekologikonsult
Ylva Lönnerholm, Uppsala universitet

Uppsala 2011-05-02

Inledning

Hågaån avvattnar Fibysjön, belägen strax nordväst om Vänge och rinner vidare igenom områden som till stora delar består av jordbruksmark innan den når sitt utlopp i Vårdsättraviken i Mälaren. Mellan Kvarnbo och Lurbo bro passerar ån genom naturreservatet Hågadalen-Nåsten. I Hågaåns nedre delar påträffas partier med forsande vatten, vilket ger ån potential som leklokal för den rödlistade landskapsfisken asp.

Enligt boende vid Vårdsätra musteri lekte asp i den nedre delen av ån fram till 1960-talet (Jorma Kataja muntligen). Huruvida det skett asplek efter detta är oklart, men enligt en kartläggning gjord av Länsstyrelsen i Uppsala leker asp sparsamt på sträckan nedströms Lurbo bro (Svensson 2009). Under 2007 noterades två aspar vid Hågabron (Henrik Ragnarsson muntligen).

Ån utgör ett viktigt inslag bland de olika naturtyper som finns representerade i naturreservatet Hågadalen-Nåsten.

För att öka kunskaperna om fiskfaunan i Hågaån och då i synnerhet den eventuella förekomsten av asp har lekfishvandringen från Ekoln upp i vattendraget inventerats under våren 2010. Under sensommaren 2010 genomfördes även elfiskeinventeringar vid Lurbo bro samt vid Vårdsätra musteri som en viktig del i att kartlägga fiskfaunan i vattendraget. Erfarenheterna från fältarbetet ligger till grund för de förslag på biotopförbättrande åtgärder som presenteras i rapporten. Upplandsstiftelsen tillsammans med Hydrophyta Ekologikonsult och Ylva Lönnerholm, Uppsala universitet, utförde arbetet i fält. Studien är finansierad av Upplandsstiftelsen.

Figur 1. Gädda fångad i ryssja vid fiske vid Vårdsätra musteri i Hågaån våren 2010.

Metoder

Ryssjefiske

Under perioden 7 april till 12 maj genomfördes provfiske med ryssja i ån vid Vårdsätra mustereri i åns nedre del. Fisket bedrevs genom att redskapen placerades i ån dagen innan planerad vittjning. Ryssjorna vittjades vid 17 tillfällen under perioden. Då fiske inte bedrevs, vanligen under helger, togs fångstredskapen upp på land. Ryssjan hade en 8,5 m djup strut och var 0,9 m hög vid öppningen med 10 m långa fångstarmar på bägge sidor om öppningen. Vid ett tillfälle fiskades det med två ryssjor bredvid varandra, för att på så sätt täcka av hela vandringsvägen. Den andra ryssjan var något mindre med måtten 7 m djup strut och 0,65 m hög vid öppningen.

Figur 2. Ryssja med fångstarmar i Hågaån under våren 2010.

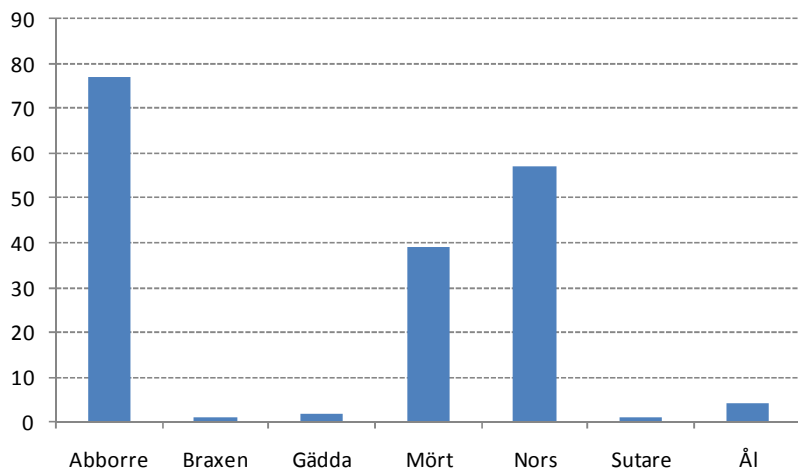
Elfiskeinventering

Elfisket utfördes enligt Fiskeriverkets standard SS-EN 14011 (SS-EN 14011:2006). Fisket vid Lurbo bro och vid Vårdsätra mustereri utfördes den 24 respektive den 25 augusti. Endast en utfiskning per lokal genomfördes.

Resultat

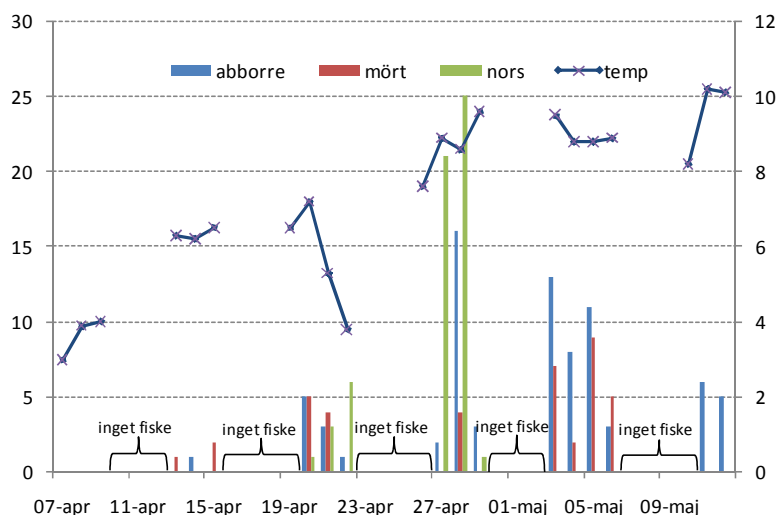
Ryssjefiske

Totalt fångades 181 fiskar fördelat på arterna abborre, braxen, gädda, mört, nors, sutare och ål. Abborre, nors och mört dominerade fångsten antalsmässigt (Figur 3). Antalet nors som gick in i fällan var betydligt högre än det dokumenterade antalet eftersom mindre nors kunde komma igenom maskorna. Detta blev väldigt tydligt vid en vittjning då ryssjan lyftes upp över vattenytan och ett stort antal nors, cirka 60 stycken, trillade ut innan de blivit räknade. Ingen asp fångades under fisket.

Figur 3. Total fångst i ryssjan i Hågaån under perioden 7 april till 12 maj 2010.

I Figur 4 visas fiskvandringen över tid för de tre talrikaste fiskarterna. Nors hade en kort och intensiv vandring, medan abborre och mört hade en mer utdragen vandringsperiod i Hågaån.

Figur 4. Fångstantal av arterna abborre, mört och nors per vittjning i ryssjan i Hågaån under våren 2010. I samband med vittjning togs vattentemperaturen som visas på den högra y-axeln.

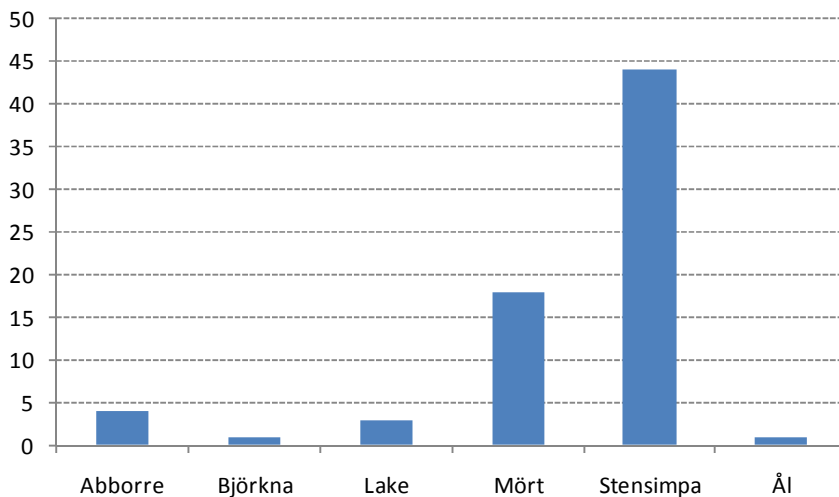
Elfiske

Stensimpa dominerade fångsten som i övrigt bestod av lake, abborre, mört samt en ål (Tabell 1). Årets elfiskeinventering vid Lurbo bro har jämförts med resultaten från 1990 (Gullberg m.fl. 1993) och författarnas inventeringar som utfördes 2009 (Loreth m.fl. 2009). Stensimpa har alla år varit den mest frekvent förekommande arten i elfisket. Vid inventeringen 2010 fångades det fler individer av stensimpa än 2009 och då bör man även beakta att det endast var en utfiskning 2010 jämfört med året innan då två utfiskningar genomfördes. Även 2010 fångades ål på lokalen. Visserligen var det endast en, vilket ska jämföras med 2009 då hela sex stycken fångades, men då det rädde betydligt lägre vattenstånd under 2010 kan ålen valt att flytta på sig till mer lämpliga ståndplater på djupare vatten. Ny art vid årets provfiske vid Lurbo bro var signalkräfta.

Tabell 1. Total fångst vid elprovfiske vid Lurbo bro 1990, 2009 och 2010. Det bör dock noteras att det var tre utfiskningar 1990 (Gullberg m.fl. 1993), två 2009 och endast en 2010.

Art	1990	2009	2010
Abborre	9	8	3
Gädda	2	0	0
Lake	1	1	5
Löja	0	1	0
Mört	13	8	1
Signalkräfta	0	0	1
Småspigg	7	0	0
Stensimpa	75	214	255
Ål	0	6	1
Summa	107	238	266
Antal arter	6	6	6

Strax uppströms den plats vid Vårdsätra musterier som fiskats med ryssja under våren genomfördes ett kvalitativt elfiske (en utfiskning) under 2010. Fångsten dominerades av stensimpa och mört (Figur 5).

Figur 5. Totala antalet fiskar per art fångade vid elfiske i Hågaån vid Vårdsätra musterier 2010.

Diskussion

Eftersom delar av Hågaån ingår i naturreservatet Hågadalen-Nåsten är det av vikt att ha kunskap om fiskfaunan i systemet. Ån har dessutom potential som leklokal för den rödlistade aspen. Tillsammans med tidigare års inventeringar i ån ger 2010 års undersökningar en relativt god bild av fisksamhället i Hågaån.

Resultaten visar att flera olika arter nyttjar åns nedre delar för lek under våren. Av de arter som fångades i ryssjan är det högst troligt att gädda, abborre, nors och mört leker i ån.

Fångsterna vid elfiskena som genomförts vid Lurbo bro och det vid Vårdsättra musteri domineras av stensimpa. Arten trivs i strömmande vattendrag med ojämn bottenstruktur vilket det finns rikligt av på sträckan.

Det är glädjande att den akut hotade ålen (Gärdenfors 2010) fångas i ån. Förutom vid elfisken vid Lurbo bro 2009 och 2010 och nedan Vårdsättra musteri 2010 fångades den även vid årets ryssjefiske.

Trots till synes goda möjligheter till lek i de strömmande partier som finns nedströms Lurbo bro fångades ingen asp under 2010. Inte heller gjordes några observationer av arten på strömsträckan under våren. Grunden till att aspen inte återfanns under 2010 års inventeringar och inte heller har observerats utom vid något enstaka tillfälle på senare år är oklar. Klart är att aspen gått tillbaka kraftigt sedan 1960-talet då den med säkerhet lekte i systemet. Visar det sig efter ytterligare studier att aspen inte längre leker i ån skulle det vara värdefullt att försöka återetablera ett bestånd. Detta skulle vara ett sätt att stärka den rödlistade arten i länet. Dessutom ger denna typ av åtgärder viktiga kunskaper och erfarenheter då det i framtiden kan bli aktuellt att återetablera asp på fler platser i samband med att man öppnar upp vattendrag som tidigare varit stängda för vandrande fisk eller i system där lek- och ståndplatser förstörts och bestånden försvunnit. Det bör poängteras att aspen troligen är väldigt benägen att återvända till det vattendrag och den lokal där den en gång föddes för att själv leka, så kallat "homing-beteende". Därför är det av yttersta vikt att en åtgärd som involverar flytt av en stam från ett närliggande vattendrag inte påbörjas innan det är helt klarlagt att den ursprungliga stammen inte finns kvar. Då resterna av en ursprungliga och troligen bäst anpassade stam helt riskerar att slås ut om en numerärt överlägen stam planteras in.

Innan vi har skaffat oss bättre kunskap om aspens förekomst i Hågaån är det inte aktuellt med biotopvård på sträckan mellan Lurbo bro och Vårdsättra musteri. Skulle det visa sig att det fortfarande leker asp i ån eller att det påbörjas en återetablering så finns det behov att lägga i fler stora stenar som skapar variation i flödet. Även fler djuphålor behövs då forssträckan i dagsläget uppfattas som något grund. Aspen, men även andra arter, gynnas av ståndplatser där de kan söka skydd och vila i den hårda strömmen. Det vore glädjande att i framtiden åter kunna se asp leka i små Mälarmynnade vattendrag som Hågaån.

Referenser

- Gullberg K, Olofsson H och Nyberg P (1993) Elfiskeinventering av vattendrag i Uppsala län 1990. Upplandsstiftelsen, Stencil nr 1, 200 sid.
- Gärdenfors U (ed.) (2010) Rödlistade arter i Sverige 2010. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Loreth T, Persson J (2009) Elfiskeinventering i Hågaån 2009. Upplandsstiftelsen, arbetsmaterial, 3 sid.
- Svensson L (2009) Fria vandringsvägar i Mälar- och Hjälmarvattendrag – En kartläggning av vandringshinder och lekområden för fisk. Länsstyrelsen i Uppsala län, Meddelande 2008:13, 28 sid.
- SS-EN 14011:2006 (2006). Vattenundersökningar – Provtagning av fisk med elektricitet. (Svensk och europeisk standard, Fastställd 2003-10-03). SIS Swedish Standards Institute.

För att öka kunskaperna om fiskfaunan i Hågaån och då i synnerhet den eventuella förekomsten av asp har lekfiskvandringen från Ekoln upp i vattendraget inventerats under våren 2010. Under sensommaren 2010 genomfördes även elfiskeinventeringar vid Lurbo bro samt vid Vårdsätra musteri som en viktig del i att kartlägga fiskfaunan i vattendraget. Erfarenheterna från fältarbetet ligger till grund för de förslag på biotopförbättrande åtgärder som presenteras i rapporten. Upplandsstiftelsen tillsammans med Hydrophyta Ekologikonsult och Ylva Lönnerholm, Uppsala universitet, utförde arbetet i fält. Studien är finansierad av Upplandsstiftelsen.

Detta material är en enkel avrapportering där vi redovisar arbete och resultat inom ett visst projekt som pågått under det aktuella året.

Box 26074, 750 26 Uppsala
info@upplandsstiftelsen.se
www.upplandsstiftelsen.se